

документального підтвердження розміру грошових коштів за певний період, нарахованої та виплаченої військовослужбовцю військової частини як додаткову винагороду за безпосередню участь у бойових діях або забезпечення здійснення заходів із національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії під час перебування безпосередньо в районах ведення воєнних (бойових) дій (проведення заходів). Питання можуть бути поставлені щодо будь-яких видів виплат у межах компетенції експерта-економіста відповідно до розділу III Науково-методичних рекомендацій з питань призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5.

Для відповіді на питання розміру та документальної обґрунтованості виплат військовослужбовцям експерт досліджує: акт перевірки, накази про преміювання, накази про виплату додаткової винагороди, накази про виплату грошової винагороди, розрахунково-платіжні відомості, меморіальні ордери, грошові прибутково-розрахункові документи до меморіальних ордерів, документи зведеного бухгалтерського обліку щодо нарахування та виплати грошової винагороди та додаткових виплат, виписки банку щодо руху грошових коштів, інші документи.

Проводячи такі економічні експертизи, особливо увагу необхідно приділити детальному аналізу нормативно-правових актів із застосуванням дії норм в часі, яким визначається порядок здійснення виплат та їх розмір (без вирішення питань права, що виходить за межі компетенції експерта-економіста).

Проведення висококваліфікованих і документально обґрунтованих судово-економічних експертиз щодо виплат військовослужбовцям є одним із основоположних чинників реалізації механізму захисту його права отримувати виплати, визначені чинним законодавством України.

Перелік джерел посилання

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
3. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64 (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
5. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова КМУ від 28.02.2022 р. № 168 (зі змін. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.03.2023).

Пошук інформації в інтернеті як складова підготовки судового експерта

Тетяна Кіпушева,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6178-103X>, e-mail: kipushonoktv@gmail.com

Ігор Лущик,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9766-4628>, e-mail: fizedu@gmail.com

Дарина Духненко,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2058-6032>, e-mail: droolyndo@gmail.com

Інна Копитіна,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, e-mail: inna_190562@ukr.net

Розглянуто загальні принципи будови та розміщення інформації в інтернеті, наголошено на можливостях і необхідності використання спеціальних знань, отриманих з інтернету, у практичній діяльності судових експертів.

Ключові слова: судовий експерт; інтернет; протоколи інтернету.

Searching for information on the Internet as a component of forensic expert training *Tetiana Kipusheva, Ihor Lushchik, Daryna Dukhnenko, Inna Kopytina*

General principles of the structure and placement of information on the Internet have been considered. Possibilities and necessity of using specific expertise obtained from the Internet in practical activities of forensic experts have been stressed.

Keywords: forensic expert; Internet; Internet protocols.

Підготовка судового експерта сьогодні є актуальною складовою судово-експертної діяльності, не останнє місце в якій посідає здатність судового експерта швидко й точно знаходити інформацію, яка необхідна для проведення експертного дослідження. Така вимога пов'язана із тим, що складний рівень організації виробництва, науки, техніки та культури сучасного суспільства пов'язано з формуванням і циркуляцією величезних потоків інформації найрізноманітнішого характеру. До того ж науковці наголошують, що обсяги нової інформації постійно зростають, як зростає і швидкість її поширення [1]. Цей процес обумовив створення нових засобів доступу до інформації, одним з яких стала всесвітня мережа «Інтернет», без якої сьогодні важко уявити діяльність судового експерта.

Акцентуємо на тому, що найважливішим застосуванням комп'ютерів у судово-експертній діяльності стала не автоматизація робочого місця експерта, діловодство чи комп'ютеризація судово-експертної діяльності та навчання експертів, а створення глобальних комунікаційних мереж, які об'єднали усю наявну інформацію в єдиний інформаційний простір. Із цієї точки зору інтернет — це всесвітнє об'єднання державних і приватних, локальних і регіональних, корпоративних і академічних комп'ютерних мереж, що створює єдиний інформаційний простір завдяки використанню загальних стандартних протоколів передачі даних [2].

На наше переконання не слід плутати поняття «інтернет» і «всесвітня павутина (англ. *World Wide Web*, далі — *WWW*)». Інтернет — це глобальна мережа мереж, а *WWW* є одним із сервісів інтернету, завдяки якому вона зберігається в електронному вигляді. Однак, ця плутанина скоріше свідчить про глобальну популярність *WWW* і викремлює її значимість для користувачів.

Зауважимо, що поняття «*WWW*» належить до абстрактного інформаційного кіберпростору, а під поняттям «*Internet*» зазвичай мають на увазі фізичний рівень мережі, тобто апаратне забезпечення, що містить комп'ютери та кабелі.

Зазначимо, що основою *WWW* та інтернету є використання певних протоколів (тобто мови і правил програмування), за допомогою яких комп'ютери з'єднуються між собою. Наприклад, *TCP/IP* (англ. *Transmission Control Protocol/Internet Protocol*) є набором мережевих протоколів, що дають змогу комп'ютерам різної архітектури з'єднуватися один із одним. Він є базовим протоколом інтернету. Натомість *WWW* — це більше, ніж просто один із протоколів, оскільки подібно мозаїці, він об'єднує кілька різноманітних протоколів (зокрема, *FTP* (англ. *File Transfer Protocol*); *telnet*; *WAIS* (англ. *Wide-Area Information Servers*) та ін.).

FTP, *POP3*, *http* (англ. *HyperText Transfer Protocol*), *Telnet*, *Ethernet* — це протоколи, призначені для надання доступу до інформації та обміну нею. Оскільки *WWW* використовує стандартні протоколи інтернету для передачі файлів і документів, термін «веб» часто використовують як синонім поняття «інтернет» і відносять як до всесвітньої мережі комп'ютерів, так і власне до інформації.

Разом із суттєвими перевагами використання експертами матеріалів, що містить інтернет, постає низка проблем, серед яких чи не найбільшою є пошук саме тієї інформації, яка потрібно саме йому під час проведення конкретної експертизи. Це пов'язано із тим, що сьогодні існує значна кількість найрізноманітніших інформаційних ресурсів, доступних в діалоговому режимі, яка потребує спеціальних засобів їхнього пошуку в мережі. Хочемо нагадати, що справжнім проривом користувачів (у нашому випадку — судових експертів) до інформаційних ресурсів стало використання вебтехнологій, що базуються на ідеї гіпертексту як способу організації тексту, який містить зв'язки (посилання) на інші документи або фрагменти [3]. У мережі (зокрема, інтернеті) взаємопов'язані документи можна розташовувати на різних, територіально віддалених комп'ютерах, водночас редагувати їх можуть різні люди. Стосовно експертної практики, це є корисним під час проведення комплексних і комісійних

експертиз, виконання науково-дослідних робіт, організації процесу судово-експертної діяльності та управління ним та ін. Таке «павутиння» взаємопов'язаних текстів утворює гігантське інформаційне сховище.

WWW — це розподілена мережева гіпертекстова система, побудована на засадах моделі «клієнт — сервер». Акцентуємо на тому, що на вебсерверах у вигляді гіпертекстових документів зберігається інформація, яку шукають, отримують і відображають вебклієнти. При цьому механізм, за яким встановлюється з'єднання між клієнтом і сервером, а також процедуру запиту та передачі інформації визначає протокол передачі гіпертексту (*http*). Зауважимо, що інформація на вебсервері зберігається у вигляді вебсторінок або вебдокументів, що є файлами з розміткою HTML (англ. *Hyper Text Markup Language*) [4].

Будь-який вебсайт містить пов'язані між собою вебсторінки. У свою чергу, вебсторінка є текстовим файлом із розширенням **.htm* із текстовою інформацією і спеціальними командами (*html*-кодами), що визначають, у якому вигляді ця інформація відображатиметься у вікні браузера.

Слід також звернути увагу на те, що гіпертекст є таким самим текстом, що й текст, набраний, наприклад, у будь-якому текстовому редакторі. Різниця полягає в тому, що окремі його частини (символи, слова, фрази, малюнки) є інтерактивними посиланнями на інші документи (файли). За таких умов значний за обсягом документ можна розбити на окремі теми і пов'язати їх через ключові фрагменти (символи, слова, фрази або малюнки). Таку особливість мають урахувати у своїй діяльності судові експерти, оскільки ці фрагменти, позначені в документі особливим чином для їх ідентифікації, служать для переходу на пов'язані з ними за змістом інші теми, або містять посилання для виклику інших додатків. Тому можна стверджувати, що гіпертекст є змістом, вбудованим безпосередньо в документ.

Формат гіпертексту, зокрема визначає:

- зовнішній вигляд документа;
- взаємне розташування текстової, графічної та мультимедійної інформації.

Тому гіпертекст, спрощуючи читання та роблячи інформацію наочною та зрозумілою, сприяє комфортній роботі з документом, автоматизуючи багато дій, які судовим експертам раніше доводилося робити.

Наголосимо, що внесення змін на вебсторінку здійснюється будь-яким текстовим редактором,

основна перевага *html*-документів — їхня здатність містити перехресні посилання один на одного, що робить WWW єдиною інформаційною системою. Перехресні посилання надають можливість судовому експерту швидко звернутися до документа з необхідною додатковою інформацією, а потім продовжити роботу з основним текстом. Відображаючи вебсторінки на екрані комп'ютера, перехресні посилання зазвичай позначають іншим кольором або підкреслюванням. Водночас посиланням може бути будь-яке зображення або звуковий фрагмент, що є важливим для проведення експертного дослідження чи фіксування його результатів.

Сьогодні для адресації вебдокументів використовують універсальний ідентифікатор документів URL (англ. *Uniform Resource Locator*), в якому зазначають метод доступу до ресурсу (тобто, протокол доступу), адресу ресурсу в інтернеті (ім'я домену і хост-машини) і, нарешті, повний шлях до файлу на сервері. URL має такий загальний вигляд:

protocol://www.server.name/directory/subdirectory/file.html (дата звернення: ...),

де: *protocol* — протокол доступу до документа (*ftp, http, https*);

www.server.name — повноцінне доменне ім'я (ім'я вебсервера);

directory/subdirectory — місце документа в структурі вебсервера;

file.html — ім'я *html*-файла, що містить вебдокумент.

Судові експерти у своїх дослідженнях широко використовують електронні джерела інформації, тому вважаємо за доцільне навести електронні адреси найбільших бібліотек України:

- Державна науково-технічна бібліотека України (<http://gntb.gov.ua/ua/>);
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>);
- відділ інформаційних ресурсів та відкритих заходів Верховної Ради України (<http://lib.rada.gov.ua/>).

Але можемо зауважити, що незважаючи на розвиток комп'ютерних технологій, значення документальних джерел не знижується, а потреба в них в галузі судово-експертної діяльності постійно зростає. Саме тому не останнє місце у підготовці судового експерта будь-якої експертної спеціальності посідає вдосконалення його можливостей застосування отриманих знань із цього напрямку.

Перелік джерел посилання

1. Черноусенко О. Ю., Чепелюк О. О., Риндюк Д. В. Основи наукових досліджень та інженерної творчості : навч. посібн. Київ, 2016. С. 94.
2. Солдатенко О. Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 134—140. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/27.pdf> (дата звернення: 22.02.2023).
3. Чемеркін С. Г. Стилiстика гіпертексту. *Мовознавство*. 2009. С. 79—87. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/183429/10-Chemerkin.pdf?sequence=1> (дата звернення: 22.02.2023).
4. Document and website structure / MDN Web Docs. URL: https://developer.mozilla.org/en-US/docs/Learn/HTML/Introduction_to_HTML/Document_and_website_structure (дата звернення: 22.02.2023).

Актуальні питання підготовки експертних кадрів у сфері інтелектуальної власності та визначення професійних компетентностей експертів

Наталія Кісіль,

канд-ка с.-г. наук, Київського відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1097-360X>, e-mail: kisil_n@ukr.net

Розглянуто питання підготовки експертних кадрів і визначення професійних компетентностей судових експертів та фахівців, які залучаються до проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: судова експертиза; підготовка експертів; інтелектуальна власність; професійні компетентності експертів.

Current issues of expert staff training in the field of intellectual property and determining professional competencies of forensic experts

Nataliia Kisil

The issues of expert staff training and determining professional competencies of forensic experts and specialists who are involved in conducting forensic examinations in the field of intellectual property have been stressed.

Keywords: forensic science; training of forensic experts; intellectual property; professional competencies of forensic experts.

Розглядати питання щодо становлення й розвитку будь-якого напрямку судової експертизи та особливостей підготовки експертних кадрів неможливо без згадки та віддання належної шани науковцям та експертам-практикам, які присвятили своє життя формуванню науково-методологічних основ судової експертизи, а також підготовці наукових та експертних кадрів. Наукова спадщина Л. Є. Ароцкера, Н. і Кліменко, М. Я. Сегая, О. Р. Шляхова та інших видатних учених [1—3] нині слугує нам підґрунтям для опанування фундаментальних понять криміналістики та судової експертизи, дає змогу усвідомити сутність та зміст судово-експертної діяльності, допомагає ознайомитися із формуванням науково-методичних підходів розв'язання експертних завдань, що має значення для розвитку нових видів судової експертизи.

Одним із відносно молодих напрямів судової експертизи, які набули активного розвитку

в Україні за останні 20 років, є експертиза у сфері інтелектуальної власності. У межах цього класу експертизи встановлюються фактичні дані про властивості, ознаки, закономірності створення та використання об'єктів, які є специфічними саме для цього напрямку — об'єкти права інтелектуальної власності. Вони за своєю природою є нематеріальними об'єктами та набувають правової охорони за умови фіксації (втілення) у певній об'єктивній (матеріальній) формі із дотриманням усіх установлених законодавством умов для надання правової охорони об'єктам інтелектуальної власності.

У межах класу «Експертиза у сфері інтелектуальної власності» нині розрізняють такі види експертизи: експертиза літературних і художніх творів; експертиза фонограм, відеограм, програм (передач) організацій мовлення; експертиза винаходів і корисних моделей; експертиза промислових зразків; експертиза сортів рослин;